

Литература

1. Моравек, Јелисавета: У знаку појетета и Жика културног живота, *Кикондски киконд*, 9.12.1965.
2. *Totontál Hírlap*, Nagy-Kikinda, 1899.02.16.
3. Hess, N.: *Heimatsbuch der drei Schwestergemeinden St. Hubert, Charlevill, Soltau, Nagy Becskerek*, 1927.
4. *Somfal Jend. Nyelvtudósáradok közlésmunka 1885-1910/TMKÉ Emlékkönyve Nagybecskerek*, 1910.
5. *Bajcsinóti M.: Háttér népradai kiadványok. Bibliotekar, vol. II, sv.1-4, str.149-154*.
6. *A Rival Nagy Lexikon*, 12., 17.k. Budapest 1915, 1925.
7. *Gron Kikindaer Zeitung* Nr. 2., 12.01. 1896.
8. *Gron Kikindaer Zeitung* Nr.19., 10.05.1903.
9. *Gron Kikindaer Zeitung* Nr.9., 01. 03. 1903.
10. *Délvidéki Ujság* 273.sz., 1907. 11.29.
11. Моравек, Јелисавета: Седамдесетпет година од оснивања Српске ратарске читалнице у *Мошарци* / *Bibliotekarski godišnjak Војводина, Н.Сад*, 1963.
12. *Délvidéki Ujság*, 1907.10.10.
13. *Totontál Hírlap* 85. sz., 1903.10.25.
14. *Wolowky S.: Totontál Vártervező Monográfiája, Budapest*, 1911.
15. *Sadnovost*, бр. 48 од 20.11.1888.
16. *Српска читалница у Киконди. Новине београдског Читалница, бр. 23-24, V, XII.1996*.
17. *Станиновић, Д.: Век и по српских читалница. Библиотечкар, бр. 1-2, стр 85-88, Београд*, 1996.
18. *Годишњи извештај мађарске краљевске државне школе гимназије за школску 1900-1901. годину у Великој Киконди. Бел. Киконда*, 1901.
19. *Кикондска гимназија 1858-1983. Киконда*, 1983.

Марта Нутца

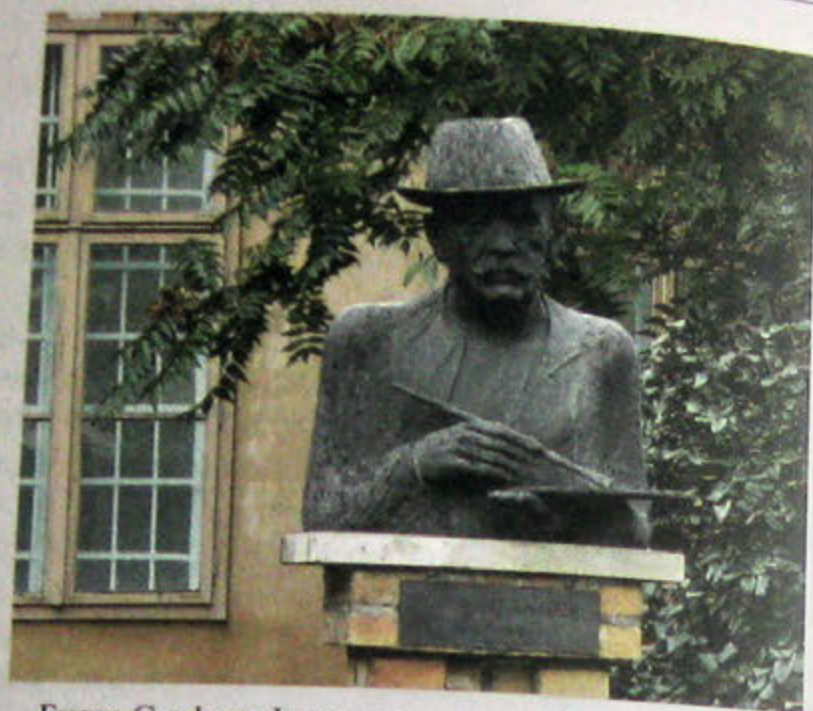
СТЕФАН ЈЕГЕР
СЛИКАР БАНАТА И ШВАПСКОГ ЖИВОТА

Ове године се обележава двоструки јубилеј: 135 година од рођења и 50 година од смрти, 1962. године, сликара Стефана Јегера, значајног уметника, у чијој је делатној деловно повисочен живот олунавски Шваба. На око 2000 платна и 600 скица и графика он је поновљено оставио сведочанство о народу кога је живео више од 250 година на овим просторима.

Народна библиотека „Јован Поповић“ у Киконди сматрала је у некадашњу кућу породице Ивоницки. Зграда је саграђена крајем 19. века и од 1945. године је културна институција, која је опремљена стварима из фонда народних лебара, ђ остављеним или одузетим инвентаром из кућа предатних добротворних грађана. Тако су се у инвентару нове установе нашли и уметнички предмети о којима се недовољно или ништа није знало. Посетници библиотеке делимично су посетили слике по зидовима, док су библиотекарци често стајали пред сликама – да ли је њихова радња установа власника великих уметничких вредности и ако јесте, ко је уметник, чија су дела изложени. Стручни радници кикондског Народног музеја, задивљени да промене слике, били су мишљени, да се ради о једном од мноштва кућних сликара из времена Аустро-Угарске Мошарце. Сматрали су да сликари те врсте обилује Војводином и оне немају посебну уметничку вредност. Сликар из прошких времена су углавном неопознати послератне генерацијама. Поштовани новог поретка су заступили став да се и уметност мора потчињати идеолошким потребама и треба стварати нове вредности.

Кто је био Стефан Јегер?

Уметнички сликар Стефан Јегер (Stefan Jager) је рођен у српском Чачију 28. маја 1877. године, као други син Франца и Маргарете Јегер. Франц је рођен у Шваби и итучио је берберски занат, потом завршио још једну школу, тако да је постао земљик лекара, врста хирурга, приучен за пуковање прве помоћи, вађаче зуба, лечење рана. Стефан је детињство провео у мултикултурној средини, где су једно поред других живели Срби, Немци, Мађари, Хрвати, Румуни и други народи. У родном месту завршава основну школу од четри разреда и наставља школовање у приватној грађанској школи Франца Визнера у Текомору. Ова школа је трајала четири године и по њеном завршетку родитељи га упуштају у мушку грађанску школу у Сегадеу. У овој школи посебна пажња је била посвећена цртању, у чему се Стефан истицао.

Биста Стефана Јегера испред музеја у Жомбољу

Ко су били његови учитељи?

Следило је школовање у Будимпешти на студијама за сликаре модела и учитеље цртања код професора Едеа Балло и уметника из Трансилваније, Бергалане Секел. Слабог материјалног стања, после смрти оца, радио је као учитељ код грофовске породице Сехи (Széhy). По завршетку студија ради једно време у Будимпешти као „слободан уметник“, одакле одлази на студијска путовања у Италију, Аустрију и Немачку. У Улму и Минхену посебну пажњу посвећује изучавању старих немачких народних ношњи. Његове прве слике наишле су у Будимпешти на добар пријем код трговца уметничким делима, Алмашија. По његовој наруџбини ради иконе, слике мртве природе и пејзаже. За католичку цркву у Араду урадио је икону Св. Стефана, док за олтар цркве у Јазову слику арханђела Габријела. Повратком из Будимпеште настањује се у Жомбољу, где је живео све до своје смрти 1962. године.

Слика алтара кат. цркве у Јазову

Његово прво велико дело

По поруџбини немачке општине Ђерђанош (Gertjanosch) урадио је триптихон „Досељавање Немаца“. Монументална композиција се састоји из три дела и рађена је четири године. Историјски триптихон је димензија 1,5x5 метара и састоји се из три целине. Прва слика носи назив Путовање, друга је Одмор, а трећа Приспеће.

У жељи да што верније дочара изглед ношњи предака - колониста, Јегер је поново отпутовао у Улм, Нирнберг и Штутгарт, како би проучавао скице ношњи из разних немачких области, одакле су у 18. веку полазили досељеници ка југу Аустроугарске Монархије. Нашавши се у Улму на Дунаву, одакле су кретали сплавови са исељеничким породицама (тзв. „улмске кутије“ – Ulmer Schachteln) настале су његове бројне слике исељавања Немаца. Захваљујући његовим историјским и етнографским сликама, овековечен је начин живота људи тог времена, изглед одеће, градња кућа-набијача са кровом од трске, изгледи улица.

У Првом светском рату је војник на фронтима Србије, Италије и Трансилваније. Ретке слободне тренутке проводи у сликању. Тако је на једном акварелу насликао изгорелу шабачку цркву, на другом кршевит балкански предео.

Своју прву велику изложбу имао је у Великом Бечкереку 1930. године у организацији Марте Петри. Том догађају ондашња штампа дала је дужан публицитет. Тридесетих година прошлог века био је на врхунцу свог уметничког рада. Као ниједан банатски сликар, Јегер је разумео и умео уметнички да пренесе на платно душу равнице и тако сачува од заборава начин живота својих земљака, подунавских Немаца.

Живот сународника

Професор Ханс Шулиц, дугогодишњи сарадник музеја Стефан Јегер и један од највећих познавалаца дела овог сликара је забележио, да је уметник читавог свог живота био заузет посматрањем свог окружења. Пажњу је поклањао људима и животињама у свом дворишту, птицама, дрвећима, лишћу и цвећу. Док је отвореним очима прихватао лепоте природе, развијао је свој дар верног преношења доживљеног на сликарска дела¹. На платно је пренео једноставни животни ритам швапских сељака, сликајући их у различитим животним ситуацијама, нарочито њихове обичаје, радости и наде. Своје моделе је увек сликао у покрету трудећи се да лепоти придода вредноћу. Тако су настале слике мајке са дететом, испред огледала, припремање за одлазак у цркву. Празничних дана посматрао је омладину, која се припремала на игранку, при чему је велику пажњу поклањао ватромету боја њихових ношњи. Није заборављао ни на посматраче, старе жене, бабе и тетке, децу која су употпуњавала слику у празничној одећи.

Поље

Јегер је био велики љубитељ природе. Свакодневне шетње су га водиле у миље завичајне равнице, чији се ритам кроз годишња доба рефлектује на његовим платнима. Критичари истичу да се на његовим платнима види да је читаво своје поверење поклањао чистоћи природе. На тим шетњама је постављао штафелај на пољани где је све било пуно светлости и боја. Тако су настале слике девојке са српом, повратак са поља, портети жена, које су контрастом са природом добијале нежност: оне су грациозне, чедне, на уснама им се оцртава тајанствени смешак. Лепоте завичаја, широка поља банатска и „Стадо оваца“, наша Банаћанка у свакодневном послу или „Жена са живином“³, „Прва бразда“, као подсећање на некадашње мукотрпно орање тешке банатске црнице, затим миришљава пролећна башта и „Девојчица под јоргованом“⁴, само су неки од мотива уметничког сликара Стефана Јегера. У малобројним записима сликара остало је забележено: „Моја делатност огледа се у томе да сам земљацима покушао да учиним уметност приступачном, при чему сам се трудио да лако разумљивом формом представим мотиве из банатског народног живота“.

Жена са живином

Девојчица под јоргованом

После 2. светског рата живео је више него скромно, од поручбина својих земљака расутих по свету, које је мучила носталгија за завичајем. Године 1957. за свој 80. рођендан добија од румунске државе, из почасте, повећу суму новца и орден рада 2. реда. Пошто је скоро целу своју колекцију скица уступио Музеју Баната у Темишвару, добија скромну државну пензију. Овим је стари уметник био осигуран за остатак живота. Ода свуд цењени и вољени мајстор, нарушеног здравља, последње године живота је проживео усамљено и напуштено. Тако је и нађен мртав у свом стану 16. марта 1862. године. Сахрањен је сутрадан на жомбољском католичком гробљу поред своје мајке. На гробу су говорили многи виђени представници власти и уметници, али је изостала државна сахрана. Заоставштина уметника Стефана Јегера састојала се од три мале слике у уљу и четири акварела. Важније предмете из покућства, заједно са сликарским прибором, његова нећака је одбила да уступи новонастајућем музеју, већ је продала једном жомбољском учитељу.

Године 1968. некадашњи сликарев атеље у Жомбољу претворен је у својеврсно спомен-обележје. У тој згради је смештен музеј Стефана Јегера у којем су изложени његови лични предмети, понешто портрета и мноштво репродукција његових слика. Оригиниали су и даље у приватним збиркама почев од Баната и Мађарске до Аустрије, Немачке и Сједињених Америчких држава. Кикиндска Народна библиотека у свом инвентару такође има платна највећег подунавскошвапског сликара Стефана Јегера.

1 Hans Schulz-Maria Schulz: Stefan Jäger, Gemälde mit religiösem Inhalt, Timisoara: Editura MIRTON, 2002, pag.3.

2,3,4 Слике у власништву Народне библиотеке „Јован Поповић“ у Кикинди. Претпоставља се да ова установа има 4-5 дела Стефана Јегера. До сада није познато ко су били ранији власници ових слика. На њима је накнадно премазано место потписа уметника (Иштван Марта).

Литература:

1. Иштван Марта: Завичајна палета, Завичајац бр. 9-10, Зрењанин 2002
2. Dr. Pink Peter, Schulz Maria, Schulz Hans: Schriften über Stefan Jäger. Editura Marineasa, s.a.
3. Gross, Karl-Hans: Stefan Jäger, Maler seiner heimatlichen Gefilde. Sersheim: Oswald Hartmann Verlag, 1991
4. Schulz Hans, Schulz Maria: Stefan Jäger, Gemälde mit dem religiösem Inhalt. Timisoara: Editura MIRTON, 2002

*Гласник Историјског архива Кикинда, стручно гласило Историјског архива Кикинда,
излази једном годишње.*

Издавач: Историјски архив Кикинда

Главни и одговорни уредник: Драгомир Томин

Редакција:

Драгомир Томин

Владимир Дудић

Драгоје Кујовић

Станко Војводић

Душан Илијашев

Рецензент: др Љубивоје Церовић

Лектор: Милош Паовић

Технички уредници: Маринко Белош и Владимир Дудић

Компјутерска обрада: Маринко Белош и Владимир Дудић

Насловна страна: Драгомир Томин

Адреса Редакције: Кикинда, Трг српских добровољаца 21,

тел. 0230/ 22-187, факс 22-187

e mail : marinko.b@kiarhiv.org.rs

Штампа: „Гармонд“ Ново Милошево

Тираж: 300

CIP - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

930.25 (497.113 Кикинда)

ATTENDITE : Гласник историјског архива у Кикинди / Главни и
одговорни уредник Драгомир Томин. - 2004, бр. 8- Илустр. ; 28 cm

Годишње.

ISSN 1820-3485

COBISS.SR-ID 198023175

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ КИКИНДА

ГЛАСНИК ИСТОРИЈСКОГ АРХИВА

8

КИКИНДА, 2011.